

Të Mbajtur Peng nga Presioni Kërcënimet dhe Ngacmimet ndaj Shqipëtareve Etnik të Serbisë mbas Deklaratës së Kosovës për Pavarësi

Përmledhje

Deklarata e Kosovës për pavarësi me datë 17 shkurt 2008 ndezi një sërë ngjarjesh të rrezikshme në Serbi. Zemërimi i nacionalistëve për humbjen e një province të konsideruar si djepi i kultures dhe i fesë Serbe u shfaq në demonstratat publike dhe në disa raste dhune, duke përfshirë këtu sulmet mbi ambasadat dhe bizneset perëndimore. Gjatë një tubimi në Beograd me datë 21 shkurt 2008 disa qindra individë u shmangën nga pjesa tjetër e paqme e turmës për të sulmuar policët dhe gazetarët.

Sulmet mbi ambasadat dhe përleshjet në Beograd u transmetuan gjërësisht nga mediat e huaja dhe ato vëndase. Sidoqoftë ajo çka kryesisht i shpëtoi vëmendjes së mediave ishin veprimet kërcënuese dhe ngacmuese të shfaqura ndaj Shqiptarëve etnik anë e mbanë Serbisë, por veçanërisht në provincën e Vojvodinës gjatë ditëve në vazhdim. Në shkurt dhe në mars të 2008- tës policia rregjistroi 221 incidente të lidhura me protestat e Kosovës, përfshirë këtu edhe ato që nuk kishin motivim etnik, nga të cilat 190 ndodhën në Vojvodinë. Duke dëmtuar kryesisht bizneset dhe shtëpitë në pronësi të Shqiptarëve shumë prej këtyre incidenteve paten si pasojë dëme të shkaktuara nga kriminelë si – thyerje xhamash dhe zjarrvënje e mbetur në tentative, spërkatje me mbishkrime që përmbanin urrejtje, protesta kërcënuese përpara banesave dhe bizneseve, në njërin rast një bojkot të biznesit në pronësi shqiptare si edhe shpërndarjen e fletpalosjeve nxitëse. Disa nga incidentet ndodhën gjatë ose menjëherë mbas protestave publike, ndërsa të tjerat gjatë ditëve që vijuan, nganjëherë në mënyrë të përsëritur dhe në shumicën e rasteve mbasi kish rënë nata.

Kjo lloj dhune ndaj minoriteteve nuk është e re për Serbinë. Veçanërisht Shqiptarët etnik kanë qënë të prekur, sidomos kur zhvillimet në Kosovë shoqëroheshin me tensione. Ato kanë qënë në shënjestër si për shëmbull edhe në vitin 1999, gjatë fushatës së bombardimeve të NATO- s. Një valë dhune e cila përfshiu sulmet ndaj bizneseve në pronësi të minoriteteve dhe xhamive ishte shfaqur edhe në mes të fundvitit 2003 – 2005, për të arritur kulmin në mars të vitit 2004 kur ndjenjat nacionaliste i përgjigjeshin trazirave anti –Serbe dhe anti – Rome të Kosovës.

Duke marrë parasysh konfliktet e tejzgjatura politike dhe etnike të Ballkanit qoftë edhe dhuna e shkallës më të ulët – nëse nuk mbahet nën fre – mbart me vete potencialin për të kaluar në shkallën më të lartë të rrezikshmërisë. Në vitin 2005 Human Rights Watch raportoi mbi valën e dhunës ndaj minoriteteve në fund të vitit 2003 dhe fillim të vitit 2004, duke përshkruar reagimin e dobët të qeverisë e cila dështoi të merrte ngjarjet seriozisht. Policia bëri pak përpjekje për të mbrojtur zonat e cënueshme që kishin lidhje me minoritetet dhe dështoi të përndjekë penalisht dhe me rreptesi autorët e krimeve si edhe në identifikimin e shumicës së autorëve të incidenteve të dokumentuara. Duke bërë thirrje për ndryshim raporti theksoi se e drejta penale Serbe nuk përfshinte të ashtëquajturat krimet e urrejtjes.

Reagimi zyrtar për ngjarjet e shkurtit të vitit 2008 dëshmoi që nuk kishte ndryshuar shume në vitet pas dhunës së 2003- 2004- rës. Në fakt në një referim të rëndësishëm – ndjekjen penale të autorëve të krimit – autoritetet dukeshin më të vetkënaqur.

Në skenarin më të mirë, në shumë raste oficerët e policisë u ngarkuan me detyrën për të mbrojtur pronat e zotëruara nga minoritetet pasi ato ishin dëmtuar, duke ngjallur frikën me presencën e tyre fizike për disa ditë me radhë. Nga ana tjetër, duke marrë parasysh eksperiencën që kemi nga reagimet e ultra – nacionalistëve në ngjarjet e Kosovës gjatë viteve të kaluara, sulmet ndaj minoriteteve – veçanërisht atyre Shqipëtare – banesave dhe bizneseve ishin plotësisht të parashikueshme, dhe megjithatë policia nuk ndërmori aksione parandaluese në mbrojtje të pronës përpara se sulmet të ndodhnin.

Gjatë demonstratave policia dështoi përgjithësisht në ndërhyrje, ndërkohë që ultra – nacionalistët godisnin pronat me gurë, madje edhe kur policia ishte fizikisht prezente. Policia argumentonte se gjatë demonstratave dhe mbas tyre, ku protestuesit e inatosur ja kalonin në numër oficerëve të policisë, ndërhyrja e ashpër vetëm e vetëm për të mbrojtur pronat nuk ishte gjithmonë e mundshme.

Sidoqoftë edhe nëse në këtë çështje policisë i falet qëndrimi i mëdyshjes, Human Rights Watch është i preokupuar që në shumicën e rasteve duket sikur policia ka bërë pak për të identifikuar ose gjurmuar të vendosur autorët e sulmeve – madje edhe në situatat kur vetë policët ishin dëshmitarë apo kur dëshmitare të tjerë okulare ose rregjistrimet e kamerave ishin të disponueshme.

Sipas informacionit që Human Rights Watch ka marrë nga policia, nga 221 incidente të lidhura me Kosovën që janë të rregjistruara zyrtarisht (përfshirë këtu edhe ato incidente të dënueshme që shkaktuan dëme gjatë protestave të Beogradit, por ku mungonte dimensionin etnik,) 10 persona janë dënuar dhe gjobitur për sjellje të keqe. Megjithëse kontaktuam kreun e prokurorisë Serbe dhe prokurorë anembanë rajonit të Vojvodinës ne nuk siguruam statistika të hollësishme mbi përndjekjet në gjykatat e krimeve. Sidoqoftë nëpërmjet këtyre zyrtarëve ne u informuam se vetëm çështja ndaj një autori të njohur krimi (një minoren) vazhdonte akoma të shqyrtohej. Një grusht çështjesh të tjera janë ndërprerë për mungesë dëshmish, ose ishin hapur kundër “autorëve të panjohur të krimeve.”

Asnjë nga shkeljet e dokumentuara nga Human Rights Watch në këtë raport nuk ka rezultuar në seanca gjyqësore për padi penale apo sjellje të keqe nga ana e autorëve të njohur të krimeve. Në disa nga çështjet që ne dokumentuam kishte pasur formalisht hetime penale ndaj “autorëve të panjohur të krimeve.”

Informacioni që Human Rights Watch morri nga autoritetet Serbe shpeshherë ishte i mangët duke e vështirësuar kështu vlerësimin e një përgjigjeje zyrtare të plotë dhe të saktë si në çështjet e dokumentuara në raport ashtu edhe në çështjet e tjera të përgjithëshme. Por ajo që është e qartë është se vetëm pak incidente (të lidhura me etnicitetin ose të tjera) rezultuan në akuza për kundravajtje, pa çuar në përndjekje penale.

Viktimat e sulmeve shpeshherë ishin të etur ti theksonin Human Rights Watch që sulmet ndaj pronave të tyre nga ultra – nacionalistët nuk shfaqnin sjelljen e përgjithëshme të popullatës vendase. Sipas pronarëve Shqiptarë të bizneseve shumica e qytetarëve vazhdonin ti frekuentonin dyqanet e tyre edhe mbas deklaratës së pavarësisë së Kosovës. Disa nga gazetarët e pavarur Serb treguan iniciativë vetjake në hetimin dhe dënimin e dhunës. Presidenti Boris Tadic, Avokati i Popullit në Serbi si edhe nëndrejtori i Zyrës Kombëtare Serbe për të Drejtat Humane dhe të Minoriteteve, ishin të ashpër në dënimin që shprehen ndaj dhunës.

Sidoqoftë mesazhet e organeve të tjera shtetërore dhe drejtuesve të qeverisë ishin më të errëta. Mediat në pronësi të shtetit heshtën mbi incidentet e dhunshme kundër bizneseve në pronësi të minoriteteve. Me pas ministri i infrastrukturës Velimir Ilic fillimisht sikur i justifikoi protestat e dhunshme në Beograd dhe në postën kufitare me Kosovën, deri kur pas disa ditësh mesa duket u kthye mbrapsh duke kërkuar arrestimin e “atyre që turpëruan Serbinë .“ Më pas Kryeministri Vojislav Kostunica mbajti një fjalim patriotik dhe nacionalist për protestuesit e Beogradit, por më vonë deklaroi që “dhuna dhe shkatërrimi dëmtojnë në mënyrën më të drejtpërdrejtë luftën për interesat shtetërore dhe kombëtare.”

Ndërkohë që eventualisht gjoja po kundërshtonin dhunën vëmendja e këtyre udhëheqesve përqëndrohej dukshëm në pasojat praktike negative për interesat Serbe, në vend që të përqëndrohej në principin që dhuna është një formë e paligjshme e protestës dhe ky qëndrim u përceptua gjërësisht se po krijonte një atmosfere ku lejoheshin sulmet e ultra – nacionalistëve. Nga autoritetet bashkiake duket sikur nuk kishte asnjë reagim, me përjashtim të një apo dy rasteve parimore si për shembull ai i kryebashkiakut të Sombor.

Katër vjet mbas një vale dhune anti – minoritare përgjigja e Serbisë për dhunën ndaj minoriteteve në shkurt të vitit 2008 ishte sërish e papërshtatshme dhe është vështirë ti shmangemi konkluzionit se autoritetet vazhdojnë të mos i marrin seriozisht sulmet ndaj minoriteteve dhe pronave të tyre. Ndërkohë që mbrojtja policore ka arritur të përmirësohet, aksionet paraprake vazhdojnë të mungojnë. Mungon gjithashtu edhe vitaliteti nga ana e policisë për të gjetur dëshmitë e nevojshme për të nxjerrë përgjegjësit para ligjit dhe për të lëshuar sinjale më të qarta

se sulme të tilla janë të papranueshme. Serbisë akoma i mbetet për të krijuar një legjislacion penal i cili do ti hapte dritën jeshile dhe do të impononte dënime më të rrepta për format më të rënda të shkeljeve me motiv etnik.

Gjithashtu Human Right Watch shpreh shqetësimin për mungesën e dukshme të komunikimit ndërmjet policisë – prokurorisë – viktimave – dhe komuniteteve në tërësi. Një komunikim i tillë është thelbësor për të siguruar që viktimat të jenë të aftë të mbrojnë të drejtat e tyre, përfshirë këtu edhe të drejtën e tyre për të kërkuar kompensim për dëmet “në rastin kur” ndodhin protesta publike dhe në këtë mënyrë për të frenuar mundësisht sulme të reja.

Qeveria e re e Serbisë e cila filloi punën në korrik të vitit 2008 që në ditën e krijimit ndër morri një hap të parë, i cili u mirëprit, për ti dhënë një rëndësi me të veçantë të drejtave të minoriteteve duke krijuar një ministri të re për të Drejtat Humane dhe të Minoriteteve në zëvendësim të Zyrës Kombëtare Serbe për të Drejtat Humane dhe të Minoriteteve. Sidoqoftë megjithë rëndësinë më të madhe që i është dhënë kësaj agjensie për të drejtat e minoriteteve, qeverisë akoma i mbetet për të ndërmarrë hapa më konkret për të adresuar dobësitë e hershme të identifikuare në këtë raport.

Qeveria duhet të demonstrojë një përkushtim edhe më të madh në hetimin dhe përndjekjen e krimeve me motivim etnik, të dënoje dhunën dhe të ndërhyjë për të mbrojtur minoritetet dhe pronat e tyre nga sulmet. Autoritetet gjithashtu duhet ti vijnë në ndihmë viktimave për të gëzuar mbrojtjen dhe kompensimet që ja akordon ligji, duke përfshirë këtu edhe ankesat civile ndaj autorëve të krimin.

Deri kur autoritetet të bashkëpunojnë në mënyrë të përshtatshme për të parandaluar, hetuar, dhe aty ku është e nevojshme, për të dënuar penalisht sulmet mbi minoritetet, si ato që kemi përshkruar në raport, minoritetet në Serbi do të mbeten pengje të tensioneve sociale dhe me ndjenjën e kërcënimit, ngacmimit dhe të mosmirëpritjes. Vazhdimësia e cënueshmërisë së deritanishme do të kishte pasoja të dëmshme jo vetëm për vete minoritetet por edhe për të gjithë shoqërinë Serbe në tërësi. Nëse Serbia e kërkon seriozisht përafrimin me Europën, është tepër e rëndësishme që autoritetet dhe shoqëria në tërësi të krijojnë kushtet për një bashkëjetesë të paqme dhe të denjë për të gjithë qytetaret e Serbisë.

Rekomandime Kyçe

Për Qeverinë e Serbise

- Të dënoje të gjitha instancat e dhunës etnike dhe të sulmeve të tjera kundër minoriteteve në mënyrë publike dhe të qartë;
- Të hetojë dhe nëse e nevojshme të marrë masat disiplinore ose ligjore të përshtatshme, kundër zyrtarëve të dyshuar për nxitjen, inkurajimin apo mbështetjen e dhunës së motivuar etnikisht kundër personave apo pronës ;
- Ti jepet më tepër fushë veprimi ligjit për kompensim për të bërë të mundur kompensimin në rastet e dëmeve kriminale që nuk vijnë si pasojë e protestave publike.
- Të merret parasysh legjisllacioni që do ti hapte dritën jeshile dhe do të impononte dënime më të rrepta për format më të rënda të shkeljeve me motiv etnik kundër personave, pronave, rregullit publik dhe shkeljeve të ngjashme (krimet e urrejtjes). Forma më e rënduar e një shkeljeje me bazë etnike do të aplikohet kur ekziston dëshmia ose e a) një motivimi të qartë etnik nga ana e shkelësit gjatë kryerjes së krimit ose b) kur shfaqja e armiqësisë gjatë kryerjes së shkeljes është e mbështetur, ndër të tjera, nga përkatësia (ose përkatësia e supozuar) e viktimës në një grup etnik, fetar ose racial.

Për policinë

- Të urdhërohen oficerët e policisë në marrjen e të gjitha masave të përshtatshme për mbrojtjen nga sulmet drejtuar individëve që i përkasin komuniteteve minoritare.
- Te urdhërohen oficeret e policisë në marrjen e të gjitha masave të përshtatshme për mbrojtjen nga sulmet drejtuar bizneseve, pronave në emër të minoriteteve si edhe sulmet drejtuar personave.
- Të hetojë me kujdes të veçantë të gjitha aktet e dhunës ndaj minoriteteve, përfshirë këtu edhe dëmtimin e pronave, me qëllim identifikimin e shkelësve dhe kur fletëthirrjet e dëshmimeve sjellin akuza penale kundër tyre;

- Të rihapë hetime mbi aktet e dhunës së vitit 2008 që ndodhen pas shpalljes se pavarësisë së Kosovës kundër bizneseve të zotëruara nga minoritarët;
- Të bashkëpunojë ngushtë me gjykatësit hetues, me gjykatësit e kundravajtjes dhe prokurorët që të sigurohet përndjekja e përshtatshme ndaj kundravajtjeve dhe çështjeve penale që përfshijnë viktimat minoritare.

Për Gjykatësit Hetues, Gjykatësit e Kundravajtjeve dhe Prokurorëve

- Të bashkëpunojnë ngushtë me njëri-tjetrin dhe policinë me qëllim që kundravajtjet dhe çështjet penale që përfshijnë minoritetet të ndiqen në mënyrën e duhur dhe autorët e krimit të identifikohen dhe të përndiqen penalisht.

Për Bashkimin Europian

- Të përfshijë sukseset dhe dështimet e qeverisë serbe në parandalimin e krimeve të motivuara etnikisht dhe ku të autorizuar, përndjekjen e individëve që janë përgjegjës për këto krime si vije fillimi në procesin e ratifikimit të Marrëveshjes së Stabilizim Asocimit dhe proceseve të tjera aderuese të Bashkimit Europian;
- Të mbështesë reformat policore në Serbi që të mundësohet një përgjigje e shpejtë dhe e koordinuar e dhunës dhe çrregullimeve publike, përfshirë këtu dhe lehtësimin e bashkëpunimit të ngushtë dhe shkëmbimin e praktikave më të mira mes forcave policore kombëtare të BE- së dhe policisë Serbe.

Për Organizatën e Sigurimit dhe Bashkëpunimit Europian

- Misioni i OSBE- së në Serbi duhet të përfshijë monitorimin e gjyqeve të krimeve me motive etnike në agjenden e Tij dhe të publikojë gjetjet e Tij.
- Të vëzhgojë incidentet e dhunës ndaj minoriteteve dhe të publikojë shkrime që ti dokumentojë ato.

Për Këshillin e Europës

- Komiteti Këshillues në Konventën paraprake për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare duhet të vizitojë zonat e dhunës anti-minoritare gjatë vizitës së tij

në Serbi me 3-7 Nëntor të vitit 2008. Komiteti Këshillues duhet të konsiderojë lëshimin e një raporti të shpejtë dhe të rekomandimeve në mënyre specifike për hetimin mbi dhunën.

Për Kombet e Bashkuara

- Komiteti për Eliminimin e Diskriminimeve Raciale, Komiteti për të Drejtat e Njeriut, dhe Raportuesi Special për racismin duhet të përdorin mundësinë më të parë, të siguruar nga mandatet e tyre përkatëse, që të trajtojnë çështjet e dhunës së motivuar etnikisht në Serbi dhe të japin udhëzime për hapat e metejshëm dhe autoritetet duhet ta trajtojnë efektivisht këtë problem;
- Këshilli për të Drejtat e Njeriut duhet të përdore mundësinë e Rishikimit Universal Periodik të ardhshëm të Serbise, që të vërë në pikëpyetje autoritetet për problemin e dhunës së motivuar etnikisht dhe përgjigjen e tyre ndaj këtij problemi, dhe të jape udhëzime për hapat e marrë me qëllim trajtimin e tij në mënyre efektive.